

عدالت معاوضی و قاعده موازنه

جلد دوم: مبانی قاعده

تالیف:

محمد خاکباز

مدرس دانشگاه

دبیر - استادان:

دکتر نجادعلی الماسی

استاد دانشگاه تهران

و

دکتر غلامرضا طبرانیان

مجمع علمی و فرهنگی مجید

سرشناسه	: خاکباز، محمد
عنوان قراردادی	: ایران. قوانین و احکام Iran. Laws, etc
عنوان و نام پدیدآور	: عدالت معاوضی و قاعده موازنه تألیف محمد خاکباز؛ با دیباچه نجادعلی الماسی، غلامرضا طیرانیان.
مشخصات نشر	: تهران: مجد، ۱۳۹۶ -
شابک	: ج. ۱: ۸۷۰-۸۷۳-۱۹۳-۶۰۰-۹۷۸-۶۰۰-۲؛ ج. ۲: ۸۷۱-۸۷۳-۱۹۳-۶۰۰-۹۷۸-۶۰۰-۲
وضعیت فهرست نویسی	: فیبا
مندرجات	: ج. ۱: تبیین ماهیت، مجاری و مصادیق- ج. ۲: مبانی قاعده
موضوع	: عقود و ایقاعات (فقه)
موضوع	: (Contracts Islamic law)
موضوع	: عقود مشارکتی -- ایران
موضوع	: Joint and several contracts -- Iran
موضوع	: قراردادهای -- ایران
موضوع	: Contracts -- Iran
شناسه افزودن	: الماسی، نجادعلی، مقدمه نویسنده
شناسه افزودن	: طیرانیان، غلامرضا، مقدمه نویسنده
رده بندی کنگره	: BP ۱۹۰/۲۴۱/۹۶
رده بندی دیویی	: ۳۴۱/۲۰
شماره کتابشناسی ملی	: ۲۹۷۲۰۲

هرگونه تکثیر کامل یا قسمتی از کتاب بده شناسه باید آزرده، یا ناشر خلاف قانون، شرع و اخلاق است.
موارد تخلف را به دفتر مرکزی «مجد» گزارش فرمایید.

عدالت معاوضی و قاعده موازنه (جلد دوم: مبانی قاعده)

تألیف: محمد خاکباز

انتشارات مجد

چاپ اول: ۱۳۹۶ تعداد: ۵۰۰ نسخه

حق چاپ محفوظ و منحصر «مجد» است.

دفتر مرکزی مجد:

تهران، میدان انقلاب، تقاطع خیابان منیری جاوید و شهدای ژاندارمری، پلاک ۵۷، طبقه پنجم

تلفن و دورنگار: ۶۶۴۹۵۰۳۴ - ۶۶۴۱۲۰۷۸ - ۶۶۹۶۳۳۸۶

شابک: ۸۷۱-۸۷۳-۱۹۳-۶۰۰-۹۷۸

ISBN: 978- 600- 193- 871- 9

شعبه فروردین: خیابان ۱۲ فروردین، مقابل تعزیرات، پلاک ۲۸۳، طبقه دوم تلفن: ۶۶۴۹۰۹۹۸

شعبه اردیبهشت: خیابان منیری جاوید (اردیبهشت)، تقاطع شهدای ژاندارمری، پلاک ۵۹ تلفن: ۶۶۴۸۶۸۷۴

www.majdlaw.com

E- mail: info@majdlaw.com

کانال رسمی انتشارات مجد در تلگرام: @majdlaw

فهرست مطالب

۱۵	دییاجه استاد دکتر غلامرضا طیرانیان
۱۷	دییاجه استاد دکتر نجاد علی الماسی
۱۸	سخن مولف با خوانندگان
۲۱	مقدمه
۲۳	فصل نخست: ضمان معاوضی
۲۵	۱. تبیین موضوع
۲۵	گفتار نخست: ضمان معاوضی قبل تسلیم
۲۵	بند اول: مفهوم قبض و نکات آن
۲۵	الف. معنای قبض و اقسام آن
۲۵	۲. معنای قبض
۲۶	۳. قبض مادی و سبب قبض
۲۶	۴. قبض حقوقی یا اعتباری
۲۷	ب. آثار قبض
۲۷	۵. «قبض» اثر عقد معاوضی
۲۸	۶. «قبض» سبب انتقال ضمان معاوضی به عامل
۲۸	۷. «قبض» شرط صحّت عقود عینی
۲۹	۸. «قبض»، سبب تبدیل حق دینی به عینی
۲۹	۹. «قبض»، شرط لزوم برخی عقود
۳۰	۱۰. قبض بعنوان عمل حقوقی
۳۶	۱۱. قبض بعنوان عمل مادی
۳۷	۱۲. اثر جزایی قبض مبیع معین بدون اذن
۳۹	۱۳. قبض بعنوان عامل مسئولیت مدنی
۴۰	بند دوم: قاعده تلف مبیع قبل قبض
۴۰	۱۴. تعریف قاعده
۴۲	۱۵. وضعیت منافع در تلف مبیع قبل قبض
۴۴	۱۶. اقسام تلف مال مورد معامله
۴۸	۱۷. وضعیت ید بایع قبل تسلیم مبیع به مشتری
۵۲	بند سوم: حالات مختلف از بین رفتن مورد عقد قبل تسلیم
۵۲	۱۸. تبیین موضوع

۵۲	الف. حالت اول (تلف قهری مبیع)
۵۲	۱۹. انفساخ عقد با تلف مورد معامله قبل قبض
۵۳	۲۰. موافق یا مخالف اصول بودن ماده ۳۸۷ ق.م
۵۴	۲۱. دلایل مخالف اصول بودن انفساخ عقد
۵۵	۲۲. دلایل موافق اصول بودن انفساخ عقد
۵۸	۲۳. امری یا تکمیلی بودن قاعده
۵۹	۲۴. تلف عین در حالت اجرای حق حبس
۶۱	۲۵. وضعیت عقد در فرض تاخیر بایع در تسلیم مبیع
۶۲	۲۶. دلایل انفساخ عقد با تلف قهری در دوران تاخیر بایع
۶۳	۲۷. دلایل ابقای عقد با تلف قهری در دوران تاخیر بایع
۶۶	۲۸. رصع عقد فرانسه در حالت تلف مبیع با تاخیر بایع
۶۷	ب. حالت دوم «تلف مبیع توسط یا به سبب تقصیر بایع»
۶۷	۲۹. ضمانت مبیع و رصع بایع در تلف به سبب تقصیر بایع
۶۸	ج. حالت سوم «تلف مبیع توسط مشتری»
۶۸	۳۰. شمول قاعده اقدام، تلف به فعل مشتری
۶۹	د. حالت چهارم «تلف مبیع توسط ثالث»
۶۹	۳۱. انفساخ یا بقای بیع در تلف توسط ثالث
۶۹	بند چهارم: نقص و عیب مورد عقد قبل تسلیم
۶۹	۳۲. نقص مبیع قبل تسلیم
۷۱	۳۳. عیب مبیع قبل تسلیم
۷۱	۳۴. تمایز ضمان معاوضی از ضمان درک و ضمان عین
۷۳	گفتار دوم: ضمان معاوضی بعد تسلیم
۷۳	۳۵. تبیین موضوع
۷۳	۳۶. مبانی بخش اخیر ماده ۴۵۳ ق.م
۷۴	۳۷. نقدی بر مسئولیت بایع در بخش اخیر ماده ۴۵۳ ق.م
۷۷	فصل دوم: اختیارات قانونی
۷۹	مبحث نخست: طرح کلیات
۷۹	گفتار اول: مفهوم شناسی موضوع
۷۹	۳۸. مفاهیم «فسخ» و «خیار»
۷۹	۳۹. منع سوء استفاده از حق در فسخ عقود جایز
۸۱	۴۰. مفهوم «اصل لزوم قراردادها»
۸۲	۴۱. مبانی ایجاد اختیارات

۸۳	گفتار دوم: تقسیم خیارات به اعتبارات مختلف
۸۳	۴۲. تقسیم خیارات بر اساس مال موضوع قرارداد
۸۴	۴۳. تقسیم خیارات بر اساس جریان داشتن آنها در عقود
۸۴	۴۴. تقسیم خیارات بر اساس مدت خیار
۸۵	۴۵. تقسیم خیارات بر اساس توارث آنها
۸۶	۴۶. تقسیم خیارات بر اساس زمان ایجاد آنها
۸۹	مبحث دوم: بررسی تفصیلی خیارات
۸۹	گفتار اول: خیار غبن
۸۹	۴۷. کلیات خیار غبن
۹۰	۴۸. جریان قاعده موازنه در خیار غبن
۹۱	۴۹. دلایل حقوقی بخش اخیر ماده ۴۲۱ ق.م.
۹۵	گفتار دوم: خیار تبعض صفه
۹۵	۵۰. تبیین مفهوم
۹۶	۵۱. خیار شروط
۹۸	۵۲. وجوه تمایز خیار شروط و تبعض صفه
۱۰۱	گفتار سوم: خیار تعدر تسلیم
۱۰۱	۵۳. تبیین خیار
۱۰۲	۵۴. مجاری ایجاد خیار تعدر تسلیم
۱۰۵	۵۵. موارد خارج از خیار تعدر تسلیم
۱۰۷	۵۶. جریان عدالت معاوضی در خیار تعدر تسلیم
۱۰۹	۵۷. ممتنع شدن شرط ضمن عقود نکاح و وقف و ضمان
۱۱۰	گفتار چهارم: خیار تقلیس
۱۱۰	۵۸. تعریف خیار
۱۱۰	۵۹. شرایط ایجاد خیار تقلیس
۱۱۲	۶۰. جریان عدالت معاوضی در خیار تقلیس
۱۱۲	۶۱. دلایل جریان خیار تقلیس در تمام عقود معاوضی
۱۱۳	گفتار پنجم: خیار شرط و مفاهیم مشابه
۱۱۳	بند اول: تبیین معانی مختلف شرط
۱۱۴	۶۲. مشترک لفظی بودن « شرط »
۱۱۴	۶۳. معانی عرفی شرط
۱۱۴	۶۴. معانی اصطلاحی شرط
۱۱۵	۶۵. کاربرد مقتضی و شرط در حقوق مدنی
۱۱۷	بند دوم: خیار شرط و نکات آن

۱۱۷	۶۶ مفهوم خیار شرط
۱۱۸	۶۷ بررسی نفوذ خیار شرط
۱۱۹	۶۸ نحوه اجرای خیار شرط در دفترخانه
۱۲۰	۶۹ راههای مختلف درج خیار شرط
۱۲۱	۷۰ جریان عدالت معاوضی در خیار شرط
۱۲۲	بند سوم: شرط فاسخ
۱۲۲	۷۱ تبیین موضوع
۱۲۴	۷۲ مشروعیت شرط فاسخ در حقوق ایران
۱۲۵	۷۳ ماهیت حقوقی شرط فاسخ
۱۲۷	۷۴ تفاوت‌های شرط فسخ و فاسخ
۱۲۸	۷۵ ارائه راهکار در تردید بین شرط فسخ و فاسخ
۱۲۹	۶ شرایط فسخ و فاسخ
۱۳۱	۷۷ جریان عدالت معاوضی در شرط فاسخ
۱۳۱	۷۸ واکاوی یک دعای درباره شرط فاسخ
۱۳۹	۷۹ توجه به تعهدات متقابل در شرط فاسخ
۱۴۲	۸۰ مقایسه دو دادنامه در باب وضعیت عقد پس از تحقق شرط
۱۴۵	بند چهارم: بیع شرط
۱۴۵	۸۱ تبیین مفهوم
۱۴۷	۸۲ تفاوت‌های بیع شرط و عقد خیاری
۱۴۸	گفتار ششم: خیار تخلف از شرط (اشتراط)
۱۴۸	۸۳ تبیین خیار
۱۵۱	۸۴ اقسام شرط صفت
۱۵۳	۸۵ برقراری عدالت معاوضی در حالت کسری مساحت
۱۵۸	۸۶ تکمیلی بودن مراتب خیار تخلف از شرط
۱۵۸	۸۷ واکاوی دو دادنامه در تکمیلی بودن مواد ۲۳۷ تا ۲۳۹ ق.م
۱۶۲	۸۸ توجه به تعهد مقابل مشروط له در اعلام فسخ قرارداد
۱۶۳	گفتار هفتم: خیار عیب
۱۶۳	۸۹ تبیین خیار
۱۶۵	۹۰ عدم جریان خیار عیب در عین کلی
۱۶۷	گفتار هشتم: خیار تدلیس
۱۶۷	۹۱ تبیین خیار
۱۶۸	۹۲ عین معین بودن مورد معامله شرط خیار تدلیس
۱۶۹	۹۳ مصادیق تدلیس در نکاح

۱۷۱	۹۴. پنهان کردن ازدواج سابق با وصف باکره بودن زن
۱۷۲	۹۵. پنهان کردن عدم بکارت زوجه بواسطه زنا
۱۷۳	گفتار نهم: خیار تأخیر ثمن
۱۷۳	۹۶. تبیین خیار
۱۷۴	۹۷. شرط اول ایجاد خیار - بیع بودن عقد
۱۷۵	۹۸. شرط دوم - اختصاص خیار به فروشنده
۱۷۷	۹۹. شرط سوم - گذشتن سه روز از تاریخ بیع
۱۷۸	۱۰۰. شرط چهارم - تمام مبیع و ثمن، تسلیم و تادیه نشده باشد
۱۷۹	۱۰۱. شرط پنجم - بیع حال یا نقد باشد
۱۷۹	۱۰۲. شرط ششم - مبیع «عین معین» یا «کلی درمعین» باشد
۱۸۰	گفتار دهم: خیار مجلس
۱۸۰	۱۰۳. تبیین
۱۸۱	۱۰۴. اجرای خیار مجلس در اسناد رسمی
۱۸۲	گفتار یازدهم: خیار حیوان
۱۸۲	۱۰۵. کلیات خیار حیوان
۱۸۲	۱۰۶. شرط اول - بیع بودن قرارداد تنظیمی
۱۸۳	۱۰۷. شرط دوم - اجرای خیار در مدت سه روز
۱۸۳	۱۰۸. شرط سوم - زنده بودن حیوان مورد معامله
۱۸۶	۱۰۹. شرط چهارم - عدم تصرف در حیوان
۱۸۷	مبحث سوم: مباحث تکمیلی خیارات
۱۸۷	۱۱۰. اعلامی بودن فسخ
۱۸۸	۱۱۱. شیوه اجرای فسخ
۱۹۱	۱۱۲. اعلام فسخ قرارداد به شیوه دعوای مستقل
۱۹۲	۱۱۳. اعلام فسخ قرارداد به شیوه طرح ایراد یا دعوای تقابل
۱۹۵	۱۱۴. تفاوت فسخ و بطلان
۱۹۶	۱۱۵. عناوین صحیح برای حالات بطلان و فسخ
۱۹۷	۱۱۶. تمیز عقد قابل فسخ از باطل
۱۹۸	۱۱۷. تمیز عقد قابل فسخ از عقد خیاری
۱۹۸	۱۱۸. تمیز عقد غیرنافذ از قابل فسخ
۱۹۹	۱۱۹. شرط اسقاط خیارات ضمن عقد
۲۰۰	۱۲۰. واکاوی دودادنامه درباره شرط اسقاط خیارات
۲۰۵	۱۲۱. منوط کردن فسخ به پرداخت خسارت

۲۰۹	مسائل امتحانی
۲۱۰	مساله اول - (حقوق مدنی ۶ نیمسال دوم ۹۴-۱۳۹۳ و ۹۶-۱۳۹۵)
۲۱۱	مساله دوم - (حقوق مدنی ۶ نیمسال دوم ۹۴-۱۳۹۳)
	مساله سوم - (آزمون جامع دکتری حقوق خصوصی دانشگاه تهران نیمسال
۲۱۲	دوم ۹۶-۱۳۹۵)
۲۱۷	مساله چهارم - (حقوق مدنی ۶ نیمسال دوم ۹۶-۱۳۹۵)
۲۱۷	مساله پنجم - (پایان ترم حقوق مدنی ۶ نیمسال دوم ۹۶-۱۳۹۵)
۲۱۹	مساله ششم - (حقوق مدنی ۶ نیمسال دوم ۹۶-۱۳۹۵)
۲۲۱	مساله هفتم - (حقوق مدنی ۶ نیمسال دوم ۹۵-۱۳۹۴)
۲۲۲	مساله هشتم - (حقوق مدنی ۶ نیمسال دوم ۹۵-۱۳۹۴)
۲۲۴	مساله نهم - (حقوق مدنی ۶ نیمسال دوم ۹۵-۱۳۹۴)
۲۲۵	مساله دهم - (حقوق مدنی ۶ نیمسال اول ۹۷-۱۳۹۶)
	مساله دهم - (حقوق تعهدات دانشگاه بین الملل امام قزوین نیمسال دوم
۲۲۶	۹۶-۱۳۹۵)
	مساله یازدهم - (حقوق تعهدات دانشگاه بین الملل امام قزوین نیمسال دوم
۲۳۰	۹۶-۱۳۹۵)
	مساله دوازدهم - (حقوق تعهدات دانشگاه بین الملل امام قزوین نیمسال
۲۳۲	دوم ۹۶-۱۳۹۵)
	مساله سیزدهم - (حقوق تعهدات دانشگاه بین الملل امام قزوین نیمسال اول
۲۳۳	۹۵-۱۳۹۴)
۲۳۴	مساله چهاردهم - (حقوق تعهدات نیمسال دوم ۹۴-۱۳۹۳)
۲۳۴	مساله پانزدهم - (حقوق تعهدات تابستان ۱۳۹۵)
۲۳۵	مساله شانزدهم - (مساله حقوق تعهدات نیمسال دوم ۹۶-۱۳۹۵)
۲۳۶	مساله هفدهم - (حقوق تعهدات نیمسال دوم ۹۴-۱۳۹۳)
۲۳۶	مساله هجدهم - (حقوق تعهدات تابستان ۱۳۹۴)
۲۳۷	مساله نوزدهم - (حقوق مدنی ۳ نیمسال دوم ۹۵-۱۳۹۴)
۲۳۹	منابع
۲۴۵	فهرست لغات و اصطلاحات به زبان انگلیسی

مقدمه

مفهوم مبانی

منظور از مبانی دلایل و ریشه‌هایی است که قواعد عدالت معاوضی و موازنه با آن دلایل در حقوق موضوعه ایران و فقه امامیه و جاهت حقوقی پیدا می‌کنند. با وجود تفاوتی که در فاصله حقوق بین مبانی و دلایل قائل هستند ولی در این کتاب، دلیل و مبنا را مترادف تلقی می‌کنیم و منظور از مبانی، همان دلایلی است که به وسیله آن‌ها اثبات می‌کنیم عدالت معاوضی و موازنه در حقوق ما پذیرفته شده است. با وجود آن که عدالت معاوضی در ظاهر مستند صریحی ندارد اما قوانین مختلف راجع به احکام عقود و معاملات و همچنین مفهوم و مدلول بسیاری از قوانین آن مطلب را می‌رساند که قانون‌گذار ما آنرا قبول داشته و ضروری است تا به جای یک نظریه دانشگاهی به عنوان یک قاعده و ضابطه مسلم در صدور آرای محاکم برای قضات و دفاع در دادرسی برای وکلا مورد توجه قرار گیرد. مهم‌ترین مبانی قاعده عدالت معاوضی در حقوق ما دو مورد ماده ۳۸۲ ق.م. و اختیارات قانونی است که به بررسی آنها خواهیم پرداخت.